

ДИЗАЙН АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

УДК 711.424

Агне С.І.

НУ «Львівська політехніка», кафедра АК

ОБ'ЄМНО-ПЛАНУВАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТУВАННЯ ЖИТЛОВИХ ПРИМІЩЕНЬ У ГОРИЩАХ ІСТОРИКО-АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА МІСТА

© Агне С.І., 2000

Розглянуто можливості реконструкції горищ і чинники, які впливають на планувальні рішення реконструкції дахів в історично сформованому середовищі.

...Урбанізоване середовище створює людина. І середовище виховує людину. Чим глибші історичні корені, чим більше розмаїття стилів, тим сильніший (нехай підсвідомий) вплив міста на особу.

Мар'яна Долинська

Простір міста – чи добре ми його знаємо? Чи все ми знаємо про будівлі, які створили наші предки, про їх частини, які можливо є символом або знаком в даному середовищі? У будь-якому випадку архітектура – це традиції, це рука майстра, це відбиток його настроїв та соціального становища мешканців міста.

Яке значення має дах в архітектурі? Ми не повинні відокремлювати дах від самої споруди. Дах – це складова одного цілого. Дахи також творять образ регіону. Цілі культури можна впізнати по дахах, тобто по їх формі та покрівельному матеріалу: глазуровані дахи Фландрії, золоті цибулиноподібні вежі Кремля, півплоскі вальмові дахи вулиці Кернтнеррінг королівського палацу, гранітні дахи бретонських рибальських поселень. Дах є тією границею, яку створила людина і витягнула до неба [1].

Минає час, змінюється бачення людиною простору, її світогляд, вимоги до простору. Важливо, що дах майже ніколи не використовувався як житлове приміщення, навіть високі

барокові мансардні дахи. Переважно вони використовувались для зберігання меблів чи інших речей чи для сушіння білизни. Навіть паливні матеріали зберігали в складах, а не на горищах. Індустріальна революція змінила сприймання архітектури. З'являються нові форми, нові конструкції, нові призначення для існуючих просторів. Тепер горища в світі дістали інше призначення і інші естетичні характеристики та якості. Жити на даху, тобто на горищі, запроєктованому за новими принципами, вважається тепер за найдорожче задоволення – це не для соціально незахищених верств населення, як раніше. Бажання

жити нагорі, напевно, спричинене ще такими недоліками міського середовища, як дуже щільна забудова міст, метушня, галас транспорту, забрудненість та відсутність зелені. На горищі є достатньо простору та світла або можна створити той новий простір, є спокій і

відкритий простір неба, який символізує тут природу і взагалі світ. Як сказав поет Артюр Рембо: «На горищі, де я був замкнений у 12 років, я пізнав світ і прославив людську комедію. У підвалі я вивчив історію». Це можна зрозуміти так, що зверху світ сприймається по-іншому, ніж на рівні землі. І те, як ми цей світ зараз сприймаємо чи будемо сприймати, залежить значною мірою від архітектора, його вміння та смаку.

Але одна справа «пентгауз» в місті хмарочосів Нью-Йорка чи Чикаго, а інша – порівняно затишні історичні міста Європи. Тут інші масштаби, інші критерії архітектурного та міського простору, інше мислення та сприйняття середовища. Але і тут займаються цими проблемами вже понад 30 років. Стан горищ не був найкращим, як і стан самих будинків, де конструкції треба було або підсилювати, або замінити. Але бажання жити в місті примусило задуматись архітекторів над можливостями існуючого простору і його використанням. Окрім цього, мешканці хотіли мати щось неповторне, неподібне до звичайного. Горище тут виявилось ідеальним простором, де можна було реалізувати індивідуальні побажання.

Перед тим, як визначити придатність горища виконувати житлові функції в історично сформованому середовищі, необхідно визначити ряд загальних питань можливості пристосування горища:

- встановити архітектурну цінність будинку: чи будинок є пам'яткою архітектури, для чого насамперед треба особливо точно зняти обміри всіх елементів та деталей конструкції покриття та можливості розбудови горища під житло;
- визначити площу та об'єм, щоб встановити, чи можливо його використати і в яких межах;
- з'ясувати світловий режим і можливості влаштування додаткових вікон для освітлення приміщень.

Стан горища у Львові по пр.Свободи

Враховуючи досвід роботи архітекторів західноєвропейських країн, можна після цього визначити фактори, що впливають на об'ємно-планувальне рішення житла у горищі. Це:

- конструктивна схема будинку;
- конструктивна схема даху;
- конструкція перекриття;
- достатня висота розташування прогонів та затяжок, розташування стійок;
- розташування коминів та вентиляційних каналів;
- прокладення інженерних комунікацій;
- несуча здатність конструкцій будинку;
- розташування сходової клітки та можливе розташування ліфту, якщо цього вимагають норми.

Розглянувши фактори, проаналізуємо їх значення при розбудові горища. Якщо ми маємо недостатню висоту конструкції горища, тобто кут нахилу конструкції даху є замалий, щоб влаштувати там житлове приміщення, і, окрім цього, будинок є пам'яткою архітектури, то можливості об'ємно-планувального рішення дещо ускладнюються. Зміна форми даху, тобто зміна кута нахилу даху не завжди є можливою, оскільки це внесе зміни в архітектуру будівлі та містобудівельний архітектурний простір середовища. Можливим є вирішення надбудови з подальшою розбудовою горища, якщо це дозволяють нормативи із збереження історико-архітектурного середовища.

Приклад пристосування горища

елементів. Якщо говорити про кроквяну систему, то можна її замінити на більш раціональну, максимально зберігаючи традиції архітектурно-стильового характеру. Або, якщо це дозволяє об'єм горища, влаштувати квартиру у двох рівнях, що збільшить можливості його використання. Для цього треба так конструктивно вирішити несучу систему даху, щоби вона найкраще сприймала власне навантаження та додаткове навантаження всіх будівельних елементів даху та передавала навантаження на несучі конструкції будівлі.

Приклад вдалого пристосування горища в історичній забудові

Зберігаючи архітектурні традиції міста, можна створити надзвичайно цікаві нові простори з якісними характеристиками, де існують емоції та дух історичних традицій. Отже, в нас виникне новий простір «міста дахів» з його особливостями, новим сприйняттям світу та

Об'ємно-планувальне рішення пристосування горища під житло впливає головним чином на архітектурний стиль цілого будинку, а не лише на організацію внутрішнього простору. Ззовні – це вікна. Якщо вікна вже існують, то часто вони є недостатніми для освітлення житлових приміщень і тому необхідно передбачити влаштування додаткового освітлення. Це може бути здійснено за допомогою влаштування площинних вікон, які не змінюють архітектури даху. Можливе також влаштування верхнього освітлення. При влаштуванні верхнього освітлення також потрібно звертати увагу на проблеми можливого перегріву приміщень в літній період та переохолодження взимку.

В організації внутрішнього простору на об'ємно-планувальне рішення впливають розташування коминів та вентиляційних каналів. Тому необхідно перевірити стан коминів та їх використання. За нормами західноєвропейських країн передбачається один комин на квартиру. Тобто решту коминів можна знести. Крім цього, конструкцію комину можливо замінити, покращивши її характеристики тяги, та у верхній частині над дахом відновити, зберігаючи архітектурний стиль будинку загалом. Так можна збільшити площу використання.

Для того, щоб повноцінно використати простір горища, треба максимально зменшити розміри конструктивних елементів. Якщо говорити про кроквяну систему, то можна її замінити на більш раціональну, максимально зберігаючи традиції архітектурно-стильового характеру. Або, якщо це дозволяє об'єм горища, влаштувати квартиру у двох рівнях, що збільшить можливості його використання. Для цього треба так конструктивно вирішити несучу систему даху, щоби вона найкраще сприймала власне навантаження та додаткове навантаження всіх будівельних елементів даху та передавала навантаження на несучі конструкції будівлі.

Підводячи результати щодо об'ємно-планувальних особливостей проектування житлових приміщень горища в історико-архітектурному середовищі, можна виділити такі напрямки проектування внутрішнього простору:

- збереження конструктивної схеми даху і акцентування її несучих елементів в інтер'єрах для максимального відображення архітектурного стилю будівлі через конструкції;
- збереження конструктивної схеми даху і акцентування лише об'єму горища;
- зміна конструктивної схеми даху зі збереженням загальної форми даху для влаштування додаткових рівнів в об'ємі, щоби максимально використати простір горища;
- надбудова поверху з подальшою розбудовою даху.

довкілля, новими або удосконаленими традиціями архітектури в міському середовищі. Об'ємно-планувальні рішення пристосування горища під житло чи інші функції в історично сформованому середовищі міста повинні максимально зберігати характер історичної забудови у нових формах, щоб наголосити на взаємозв'язку та взаємовпливі історичності та сучасності.

1. Alexander Smolczyk, Lois Lammerhuber, *Das Dach der Welt. Seine Geschichte, seine Magie, sein Gesicht und seine Sprache. Wettbewerbe 171/172*, – S.158. 2. Dr. Josef Maier, *Architekt und Bauforscher, Erlangen, Dachgeschoßausbau, DBZ 2/98*, – S.117-124. 3. Гранкін П. *З історії львівських дахів (15-19. Jhr). Будуємо інакше*. – №.3-4. – 1999. 4. Peter Linser, *Wohnen unterm Dach: Dachraumausbau, herausgeber Stadt Innsbruck – Stadtplanungsamt, Haymon Verlag, 1989*. – S.120.

УДК 711.168:72.012.183:725.53/56(477)

Думальський В.О.

НУ “Львівська політехніка”, кафедра РРАК

ПРИСТОСОВАНІСТЬ МІСТА НА ЗЛАМІ СТОЛІТЬ ДЛЯ ПОТРЕБ ІНВАЛІДІВ ТА ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

© Думальський В., 2000

Розглянуто проблеми створення умов для максимальної інтеграції інвалідів та людей похилого віку в систему життєдіяльності суспільства засобами реконструкції та адаптації міського середовища відповідно до їх потреб.

Серед численних проблем формування середовища життєдіяльності для інвалідів і людей похилого віку, що вирішуються засобами будівництва і архітектури, особливо важливе значення мають проблеми, пов'язані з міським плануванням, проектуванням міських забудов і територій, а також проблеми життєдіяльності цієї групи населення як у сфері проживання, так і виробничої діяльності та забезпечення їх громадсько-культурних потреб.

Власне, тут і постає проблема перегляду і зламу усталених століттями стереотипів організації середовища перебування і життєвої реалізації людини як члена суспільства. Але при входженні у третє тисячоліття і з огляду на те, що культурним надбанням ХХ століття став категоричний імператив захисту повноти прав особи, сам вираз „член суспільства” виявив свою абсолютну недостатність. І тому в ХХІ столітті має бути реалізована ідея про людину як вищу цінність цивілізації, а себто, і вищу мету усіх суспільних змагань. Отже, кардинального оновлення вимагає і саме розуміння поняття середовища життєдіяльності особи.

Дійсно, поняття середовища має значно ширший зміст, аніж просто поняття міста чи сільського ландшафту. Середовище містить чи не все, що оточує людину. Коли ми говоримо про фізичне чи соціальне середовище – це означає тільки те, що ми накладаємо різноманітні обмеження на оточення людини загалом.

У фізичному плануванні і будівництві створюються передумови для різноманітного роду діяльності. Емпірично і теоретично основоположним при цьому є аналіз відносин